

જમીનના અમ્લતા આંક (Soil pH) નું મહત્વ

લેખકો

ડો. અંકિત ગઢિયા, શ્રી પ્રતિક પટેલ અને શ્રી રોનક પટેલ
કૃષિ સંશોધન કેન્દ્ર, નવસારી કૃષિ યુનિવર્સિટી, તણા

પ્રકાશક

કૃષિ સંશોધન કેન્દ્ર, નવસારી કૃષિ યુનિવર્સિટી,
તણા, તા. આમોદ, જિ. ભરૂચ

વર્ષ : ૨૦૨૫ - ૨૦૨૬

જમીનના અમ્લતા આંક (Soil pH) નું મહત્વ

ડૉ. અંકિત ગઢિયા, શ્રી પ્રતિક પટેલ અને શ્રી રોનક પટેલ
કૃષિ સંશોધન કેન્દ્ર, નવસારી કૃષિ યુનિવર્સિટી, તણછા

અમ્લતા આંક (Soil pH) એટલે શું?

જમીનની pH એ દર્શાવે છે કે જમીન એસિડિક (આમ્લીય) છે, તટસ્થ (સામાન્ય) છે કે આલ્કલાઈન/ક્ષારીય (ખારી) છે. તેને 0 થી 14 ના સ્કેલ પર માપવામાં આવે છે.

- pH 7 = તટસ્થ (સામાન્ય)
- pH 7થી ઓછી = એસિડિક (આમ્લીય) જમીન
- pH 7થી વધારે = આલ્કલાઈન/ક્ષારીય જમીન

જમીનનો પી.એચ. અને પોષકતત્વોની લભ્યતાનો સંબંધ

- જમીનનો પી.એચ. 9.0 કરતા નીચો હોય ત્યારે : સુક્ષ્મતત્વો જેવા કે લોહ, જસત, મેંગેનીઝ, તાંબુ જેવા પોષકતત્વોની લભ્યતા વધારે હોય છે. વધુ એસિડિક જમીનમાં (pH<5.5) કેલ્શિયમ, મેગ્નેશિયમ, મોલીબ્ડેનમ અને ફોસ્ફરસની ઉપલબ્ધતા ઘટે છે.
- જમીનનો પી.એચ. 9.0 કરતા વધારે હોય ત્યારે : સુક્ષ્મતત્વો જેવા કે લોહ, જસત, મેંગેનીઝ, તાંબુ જેવા પોષકતત્વોની લભ્યતા ઓછી હોય છે. વધુ આલ્કલાઈન જમીનમાં (pH>8.5) કેલ્શિયમ, મેગ્નેશિયમ, મોલીબ્ડેનમની ઉપલબ્ધતા વધારે હોય છે.

પાક માટે યોગ્ય પી.એચ. આંક

- મોટા ભાગના પાકો pH 6.0 થી 7.5 વચ્ચે સારી રીતે ઊગે છે. આ રેંજમાં બધાજ પોષકતત્વો છોડ માટે સરળતાથી ઉપલબ્ધ થાય છે.

જમીનની pH કેવી રીતે સુધારવી?

- એસિડિક/આમ્લીય જમીન (pH 6.0 થી ઓછી): આવી જમીનમાં ચૂનો (LIME) ઉમેરવાથી pH વધારી શકાય છે.

- આલ્કલાઈન/ક્ષારીય જમીન (pH 8.3 થી વધુ): આવી જમીનમાં જીપ્સમ (ચિરોડી) નો ઉપયોગ કરવાથી pH ઘટાડી શકાય છે અને જમીનનું ભંધારણ સુધારી શકાય છે.
- જમીનનો પી.એચ. આંક 8.0 થી 9.0 હોય ત્યારે જમીન સુધારક તરીકે લાઈમ (ચૂનો) અને જો ૮.૩ કરતાં ઊંચો હોય તો જીપ્સમ (ચિરોડી) નો ઉપયોગ કરવો.

અગત્યની નોંધ: કોઈપણ ખાતર કે જમીન સુધારકનો ઉપયોગ કરતા પહેલા, જમીન ચકાસણી અવશ્ય કરાવવી. આનાથી પાકને યોગ્ય પોષણ મળશે અને બિનજરૂરી ખર્ચ તથા જમીનનો થતું નુકશાન અટકાવી શકાશે.

કેવિનૂલા ઋષ્ટિઃ

NAVSARI AGRICULTURAL UNIVERSITY

Sardar Sarovar Narmada Nigam Limited